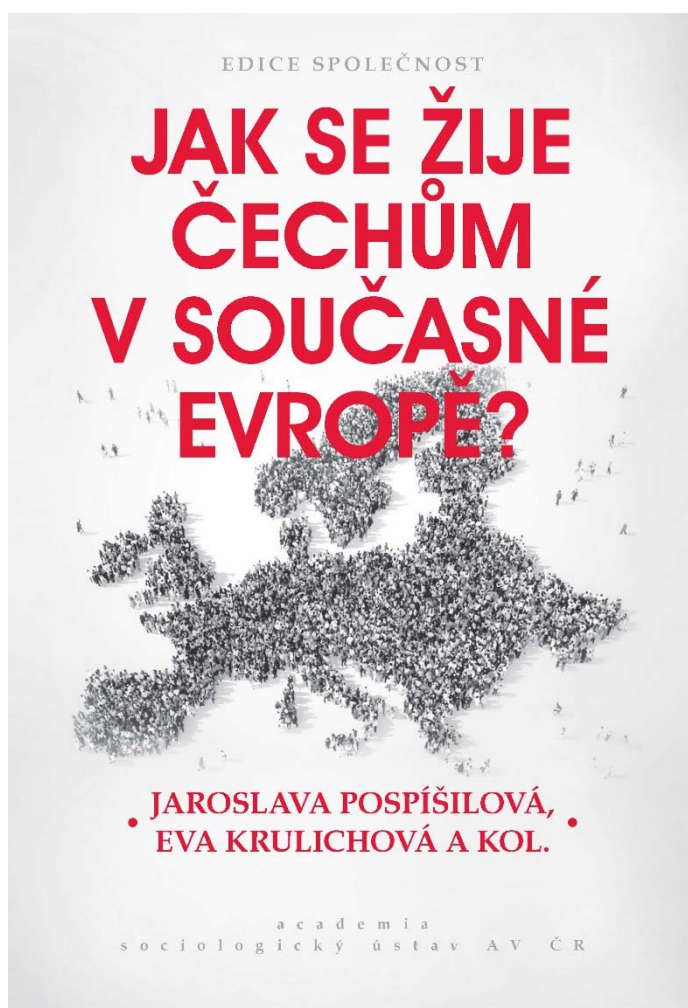

Jak se žije Čechům v současné Evropě? Vychází nová publikace z dat European Social Survey

12. října 2018, Praha | Často si klademe otázku, zda Češi patří spíše na Východ, nebo na Západ. Otázka jakési ideologické spřízněnosti rezonuje i v české politice. Kolektiv autorek z oddělení Hodnotové orientace ve společnosti Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., v nové knize prostřednictvím analýzy dat z mezinárodního výzkumu **European Social Survey (ESS)** nachází a vysvětluje pozici Čechů a Češek v různých oblastech společenského života. Ačkoli se jednotlivé kapitoly knihy věnují rozdílným tématům (hodnotové nastavení, štěstí, obavy z kriminality, chápání demokracie a spokojenost s ní, postoje k migraci a sociální důvěra), nalezneme v předložených analýzách společného jmenovatele a tím je blízkost s postkomunistickými zeměmi, zejména pak se zeměmi tzv. visegrádské čtyřky.

Vliv komunistického režimu na hodnotové nastavení společností v postkomunistických státech je podle Petry Anýžové stále patrný i po více než čtvrt století. Zatímco v západních a severských zemích je míra podpory konzervativních hodnot nízká a orientace na druhé vyšší, země střední a východní Evropy preferují konzervativní hodnoty typicky více a vykazují mnohem nižší úroveň orientace na druhé. Tomuto schématu se zcela vymykají Polsko a Španělsko jako katolické, religiózní země, jež jsou typické jak vysokou mírou konzervatismu, tak i vyšší mírou hodnot zaměřených na blaho ostatních. „Česká společnost překvapuje extrémně nízkými hodnotami univerzalizmu a benevolence, což značí nedocenení principů rovnosti, všeobecné tolerance a orientace na kolektivní zájmy,“ doplňuje autorka. Sledujeme-li vývoj těchto hodnot v čase, můžeme konstatovat, že v hodnotových orientacích vázaných na individuální zájmy se česká společnost přibližuje evropskému standardu, zatímco v hodnotách orientovaných na kolektivní zájmy se vymyká nejen celoevropskému průměru, ale v případě podprůměrné orientace na druhé osoby se zcela vzdaluje i svým nejbližším kulturním i geografickým sousedům.

Ve světle analýzy základních hodnotových orientací Čechů a Češek se zdají pochopitelnější například i jejich postoje k migraci. **V kapitole věnované problematice postojů k mezinárodní migraci ukazuje Dita Čermáková, že postoje české společnosti nejsou až tolik výjimečné.** Ačkoli je migrační populace v Česku jednou z nejmenších, obavy českých občanů z jejích dopadů patří k nejvyšším. To se potvrdilo i v našich datech. Nicméně nelze tvrdit, že jsou Češi jediní, kdo se mezinárodní migrace obává. Strach je v procesu formování postojů Evropanů k migraci a jejím dopadům bezesporu hlavním aktérem. Téměř 60 % Evropanů očekává v souvislosti s migračními toky nárůst kriminálních problémů. V evropských zemích rozhodně neplatí jednoduchá úměra: čím více migrantů, tím pozitivnější vztah k mezinárodní migraci a naopak. Celý fenomén vnímání migrace je komplexním společenským jevem.

Otázka bezpečnosti je ožehavým společenským tématem nejen v souvislosti s mezinárodní migrací. **Jak ukazuje ve své analýze Eva Krulichová, míra pocitu bezpečí u Čechů sice v čase mírně roste, nicméně stále patří k jedněm z nejnižších v Evropě.** To je překvapivé zejména v kontextu toho, že Česká republika patří mezi země s relativně nízkou úrovní kriminality a také obav z ní. Pocit bezpečí je nutné chápat jako širší společenský jev, jenž může být ovlivněn řadou obecnějších společenských faktorů. Například v zemích, jejichž obyvatelé jsou důvěřivější, šťastnější a spokojenější se životem, je úroveň pocitu bezpečí vyšší. Zda je úroveň pocitu bezpečí ovlivněna mírou sociální důvěry, nebo zda je tomu naopak, nelze s jistotou říci. Vzájemná provázanost těchto jevů je ovšem nesporná. **Renáta Topinková ukazuje, že úroveň sociální důvěry má dopad na pocit bezpečí či spokojenost se životem, ale například i na subjektivní hodnocení**

zdravotního stavu. Nízká míra sociální důvěry je přitom jedním z nesporných dědictví komunismu, které sdílíme s ostatními postkomunistickými zeměmi.

Podobnost postkomunistických zemí můžeme pozorovat rovněž v tom, jak jejich obyvatelé chápou a hodnotí demokracii. „I v otázce vnímání demokratických hodnot lze konstatovat, že úzce souvisí s kulturně-historickým kontextem dané země a odráží hodnotové nastavení společnosti. Celkově můžeme říci, že dominantními charakteristikami demokracie jsou pro Evropany spravedlivá a nezávislá justice spolu se svobodnými a férovými volbami,“ potvrzuje **Jaroslava Pospíšilová**. Vzhledem k již zmíněným specifickým hodnotového nastavení Čechů a Češek jistě nepřekvapí, že čeští občané považují v demokracii za zdaleka nejméně důležitou otázku ochrany menšin, a obecně můžeme říci, že Češi kladou v demokracii výrazně menší důraz na hodnoty rovnostářství. Míra spokojenosti s fungováním současné české demokracie je pak spojena zejména s důrazem na hodnoty svobody.

Spokojenost s demokracií v dané zemi však nesouvisí pouze s výkonem demokratických institucí. Klára Vlachová upozorňuje, že „ačkoli dříve platilo, že v postkomunistických zemích byla míra spokojenosti s demokracií nižší a v zemích západní Evropy vyšší, dnes již toto prosté konstatování neplatí“. Státy, kde poklesla spokojenost s demokracií, jsou až na výjimky zeměmi eurozóny, které byly po roce 2009 zasaženy dluhovou krizí. Nespokojenost s fungováním demokracie vyjadřuje nespokojenost s národními demokraticky zvolenými institucemi, jež nemohly zcela samostatně řešit dluhovou krizi a musely přijmout opatření diktovaná mezinárodními a nadnárodními institucemi.

Ačkoli z pohledu oficiálních statistik vypadá situace Česka pozitivně (zejména z hlediska ekonomických ukazatelů), v subjektivním hodnocení jeho občanů tento ryze pozitivní trend chybí. V datech ESS je pozice České republiky podobná jejímu geografickému umístění – v mnoha ohledech jsou postoje a hodnoty Čechů blízké ostatním postkomunistickým zemím, v rámci nichž jsou však Češi hodnotovému nastavení Západu nejbližší. Jedním z hlavních přínosů předkládaných analýz dat ESS je důraz na nutnost zkoumat společenské jevy komplexně, neboť jedině tak budeme schopni pochopit a zachytit současný vývoj.

O projektu ESS

ESS patří mezi přední projekty Evropského výzkumného prostoru. Vznikl v roce 2001 na půdě Evropské nadace pro vědu (European Science Foundation) a v roce 2005 získal jako první projekt v oblasti sociálních a humanitních věd s českou účastí Descartesovu cenu udělovanou Evropskou komisí.

European Social Survey je evropská výzkumná infrastruktura (ESS ERIC). Náplní projektu ESS je příprava a realizace mezinárodních kvantitativních šetření populací evropských zemí a poskytování souvisejících datových a vzdělávacích služeb. Výzkumná šetření se v evropských státech provádějí jednou za dva roky.

Český uzel ESS sídlí v Sociologickém ústavu AV ČR, v.v.i. Česká účast v konsorciu ESS ERIC je podpořena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci Velkých infrastruktur pro výzkum, vývoj a inovace.

Více: ess.soc.cas.cz

Kontakt

Tiskové a ediční oddělení, tel.: 210 310 596, e-mail: tiskove@soc.cas.cz

